

90 aastat Georg Lurichi sünnist

22. aprillil 1876. a. sündis Väike-Maarja külje all (praeguse Aia tänava alguses) Kaarma (tollal ametlikult Karmani) mõisast eraldatud Sandhofi pikas madalas talumajas meie planeedi raskejõustiku ajaloos üks heledamaid tähti — Georg Lurich.

Ajaloolist maja enam pole, see hävis Väike-Maarja suures tulekahjus 1941. a. augusti keel. Põlemisest säilinud künkakesele veeti 12. märtsil 1966. a. suur rändrahn, millele avatakse 22. aprillil memoriaaltahvel.

Ka inimesed, kellel oleks tõempionide tõempionist isiklike mälestusi Väike-Maarja päevilt, on peaaegu eranditult määmulda varisenud, sest 90 aastat on ikkagi väga pikk aeg ning ainult kümme esimest eluaastat veetis tulevane kuulsus oma sünnikohas, käies seejärel seal ainult koolivaheajadega ja

pärast lõpetamist juba hoopiski harva.

Siiski teab kangelasega samal aastal sündinud Jaan Tikkar jutustada, et G. Lurich olnud lapsena päris tavallise jõuga. Väike-Maarja poisikesed armastanud praeguses pargis asuva tüügi ääres maadelda ning pealtvaatajad visanud kootaja tavakohaselt vette. Ka hilisemate aastate kangel matimehel tulnud korduvalt alandavaid sünlusi teha.

1890-ndate aastate esimesest poolest mäletab Marta Palmberg, et G. Lurich teinud suvel peaaegu iga päev maastukijooksu. Marsruut kulgenud mööda Kaarma teed ja kopleid Kaarma koolimaja ja Otsatalu vahelt läbi kuhugi Kaarma-Tagaküla poole. Inimesed naernud noormeest sellepärast, et ta nagu arutu mööda küla jooksnud.

Tõstmist harjutanud ta Kaarma koolimajast Väike-Maarje

pool asunud Kippari sepapajas, mis lammutati 1965. a. suvel vabariigi 25. aastapäeva eel. Koos sepa poja Villenuga, kes tegelema hiljemgi mõnda aega raskejõustikuga, rassistud mitmesuguse raskusega rauakamarkate kallal.

G. Lurichi koolipoisipõlvest mäletab J. Tikkar, kuidas esiremishimuline nooruk kalalemineku ettekaändel Tallinna võistlema sõitnud ning sõpra õppetöös abistama minna lubades Einmanis peol tõstedemonstratsiooniga esinenud. Sellest kirjutatakse ka «Eesti Spordilehes» nr. 1—2 (lk. 6—7) 15. jaan. 1921.

Kui G. Lurichi isa endale Pikkas tänavas kaupluse (praegune kauplus «Kodu») ehitanud, kandnud poeg kõik palgid turjal metsast koju, samuti ka ehituse juures tarvisminevad kivid. nagu kirjutab O. Langsepp brožüüris «Georg Lurich» (Tallinn, 1958) moadlejaga seotud rahvapärimusi käsitlevas osas. Kahjuks ei ole õnnestunud leida ühtki inimest, kes isiklikult oleks näinud, kas ja millisel määral Georg sellest tööst osa võttis.

Pärast kooli lõpetamist Tallinnas 1895. a. pühendus raskejõustikust valmistatud noormeest täiesti spordile. Ta täiendas ennast aasta jooksul maadluse alal ja siirdus siis 1896. a. suvel elukauseste jõumeeste ridadesse. Sellega algasid pikad võistlusreisid ja Väike-Maarjasse sattu ta võrdlemisi harva.

Siiski mäletab Linda Kaasik oma isa Villem Eina jutustust, kuidas viimane hoidnud ja söötanud Kaarma kõrtsi (praegu elamu Pikk tr. 14) kuuris G. Lurichi kaameleid. See pidi toimuma kas 1908. a. lõpul (Buhhaara emiir kinkis kaamelid 1908. a.) või järgmise aasta algupoolel (kaameid surid Läänemaal Velisel hiljemalt 1909. a. sügisel) Tänuks hea hoidmise eest kinkinud loomade omanik V. Einale kaks oma pilti, mis L. Kaasik loovutas käesoleva aasta algul Väike-Maarja Kesk-kooli koduloonurgale. Ühele

neist on pildipoolele kirjutatud «G. Lurich», mis võiks olla tema autogrammi, kuid väga lameda tausta tõttu pole sõna lõpp näha ning pole võimalik kindlaks teha, kas seal on tema allkirjale iseloomulik vinjett või ei.

Neil aastail oli G. Lurich juba nii kuulsaks muutunud, et rahvasuus hakkasid levima mitmesugused jutud, kus hüperboliseeriti tema jõudu. Nii jutustas J. Tikkar järgmise loo.

Kord istunud Lurich Olevi (ülidisel mäletatakse seda siiski Arina kõrtsi nime all, paiknes Pikk tn. 29 asuvas koolimajast umbes 100 m lõuna pool) kõrtsi ees ja joonud limonaadi. Kõrtsist väljunud kaks purjus noormeest ja hakanud teda pilkama, et mis mees ta ka on: raskusi jõuab tõsta, aga viinakaasi mitte. Lurich kuulanud seda algul päris rahulikult, aga kui mehed ikka edas lällanud, haaranud ta neil turjast kinni, surunud rinnutsi kokku ja visanud niimoodi üheskoos üle plangu aeda pöösastesse.

G. Lurich polnud siiski üksnes jõumees, vaid ka väga intelligentne ja vaimsell arenenud inimene. W. Becker kirjutab oma artiklis «Die bedeutesten Ringer der Welt» (Berliin, 1922), et see maadluskuulsus valdas vähemalt kümme keelt.

Vastavalt Linda Võõrmani ja Valter Võõrmani (vanaema) kuuldud jutude põhjal) teatele käinud rootslased aasta või paar enne Esimese maailmasõja algust (see võis olla kõige hiljem 1912. a. suvel, sest sama aasta sügisest kuni 1917. aastani viibis G. Lurich pidevalt välismaal)... Antu Punamäe ümbrusest peidetud varandust otsimas. Nad olid seda teinud juba 1890. a. millal viinud ära mingi kasti Mäetsa järve lähedalt mäelt. Esimesel korral olnud tõlgiks Assamalla koolmeister J. Elken, teisel korral aga J. Elken ja G. Lurich. Otsijail olnud kaart ja nad küsitlenud tõlkide abil ümbruskonna vanaimeid inimesi ning tõrkinud (Järg 4. lk.)

90 aastat Georg Lurichi sünnist

(Algas 3. lk.)

raudoradega Punamäe idanõlva all ja Kaunjärve soos. See-kord nad ilmselt midagi ei leidnud, sest pärast nende iahku-

mist käinud G. Lurich üksinda samu kohti torkimas.

See jäigi tal viimaseks jälgi jätnud vüübimiseks kodukandis, sest ajavahemikus Venemaale

naasmisest 1917. a. kuni uue võistlusreisi alustamiseni 1918. a. jäi aega tõenäoliselt ainult põgusaks külaskäiguks. Maailmakuulsa matimeistri viimane reis algas 1918. a. Petrogradiga, kust ta siirdus Lõuna-Venemaale, nakatudes seal tähnilisse tüüfusesse, mis lõppes surmaga 22. jaanuaril 1920 Armaviris, kus ta maeti ühishauda. Aga kuulsus elas edasi: mitugi inimest, kes on sündinud ajavahemikus 1914—1922, kinnitavad täiesti veendunult, et nad nägid oma lapsepõlves G. Lurichit laadal tsirkuses tohutuid pomme tõsimas. See tähendab, et surnud alleedi nimi muutus erakordselt tugeva inimese sünonüümiks.

E. LEPPIK

Selles majas elas G. Lurich.
H. Joonuksi foto.

